

Puolueiden kannatus eri väestöryhmissä ja yhteiskunnallinen vaikutusvalta

■ Aki Koivula, Pekka Räsänen ja Arttu Saarinen

Julkisuudessa on jo pitkään keskusteltu siitä, että eri puolueet ovat muuttuneet keskenään samankaltaisiksi yleispuolueiksi. Viime aikoina kuvaavaa on ollut etenkin se, että eri yhteyksissä SDP:n ja vasemmistoliiton ohella puolueista myös kokoomus ja perussuomalaiset ovat ilmaisseet halunsa olla työväenpuolueita. Puolueiden pyrkimykset on kuitenkin eri asia kuin todelliset kannatusluvut. Millaisia eroja poliittisten puolueiden kannatuksessa on eri väestöryhmien välillä? Entä miten puolueiden keskinäisten voimasuhteiden muutokset vaikuttavat yhteiskunnallisen vallan jakaantumiseen?

Poliittisten puolueiden samankaltaistumisen taustalla on niiden tarve pyrkiä hankkimaan potentiaalisia äänestäjiä yhä laajemmista väestöryhmistä ja lisätä näin ollen parlamentaarista valtaansa. Keskiluokan poliittinen samaistuminen jakaantuu laajasti eri puolueille (esim. Paloheimo 2008, 33). Olli Kankaan (1986) mukaan Suomessa keskiluokan poliittinen samaistuminen jakaantui aiempaa laajemmin eri puolueille jo 1980-luvun alussa. Etenkin SDP oli tuolloin suosittu puolue toimihenkilöiden keskuudessa, vaikka työväenluokan ajamien tavoitteiden merkitys oli puolueelle edelleen suuri.

Viime vuosina suomalaisen parlamentaarisen politiikan kenttää ovat muuttaneet etenkin perussuomalaiset. Myös vihreät ovat vakiinnuttaneet paikkansa 1980-luvulta lähtien yhdeksi merkittävistä keskikokoisista puolueista (Mickelsson 2007). Puolueiden kannattajien tarkastelu on tärkeää, koska puolueiden tosiasiallinen vaikutusvalta on kasvanut viime vuosina. Samaan aikaan kuitenkin puolueiden jäsenmäärät ovat vähentyneet, eikä myöskään äänestysprosentti ole kasvanut toivotulla tavalla (Borg 2015).

Tarkastelemme tässä avauksessa tuoreen väes-

tötarkastelun avulla eri puolueiden kannattajien taustaa. Tältä pohjalta keskustelemme puoluekannatuksen yhteiskunnallisista ulottuvuuksista eli poliittisten voimasuhteiden muutoksiin liittyvistä institutionaalisista seurauksista. Korostamme taloussosiologisesta viitekehuksesta sitä, että on virheellistä ajatella, ettei puoluekannalla olisi äänestyskäyttäytymistä huomattavasti laajempaa taloudellista ja sosiaalista merkitystä. Oletamme, että muuttuneiden poliittisten voimasuhteiden johdosta esimerkiksi kunnallisan poliittisia virkanimityksiä on aiempaa helpompi tunnistaa ja niin haluttaessa myös kyseenalaistaa.

Puolueiden kannatus eri väestöryhmissä

Taulukkoon 1 kootut väestötason tiedot osoittavat, että eri puolueiden kannattajat eroavat edelleen toisistaan monin tavoin. Tiedot perustuvat Turun yliopiston taloussosiologian oppiaineen vuonna 2014 keräämään 18–74-vuotiaita edustavaan väestökyselyyn, jossa selvitettiin kulutuksen ja elämäntapakysymysten ohella eri poliittisten puolueiden kannatusta ja kannattajien taustaa. Poliittista kannatusta kartoitettiin kysymällä vastaajille tärkeintä eduskuntapuoluetta. Tutkimuksen otos oli 3 000 ja vastauksia palautui yhteensä 1 351. Lopulliseksi vastausprosentiksi saatiin 46 (ks. tarkemmin Koivula, Räsänen ja Sarpila 2015).

Taulukon perusteella perussuomalaiset ovat nykyajan työväenpuolue. Puoleen kannattajista huomattavalla enemmistöllä on työntekijämattä ja vain joka kymmenes on korkeakoulutettu. Vastaavasti esimerkiksi SDP:n kannattajista korkeakoulutettuja on hieman yli 20 prosenttia ja vasemmistoliiton kannattajista yli 30 prosenttia. Perussuomalaisten kannattajista alle kol-

Taulukko 1. Suurimpien eduskuntapuolueiden kannatus vastaajan taustatietojen mukaan

Taustamuuttujat	Keskusta	Kokoomus	Perussuo- malaiset	SDP	Vihreät	Vasemmis- toliitto	Kaikki	
	%	%	%	%	%	%	n	%
<i>Sukupuoli</i>								
Mies	54,1	56,7	68,4	44,8	29,0	54,2	606	53,0
Nainen	45,9	43,3	31,6	55,2	71,0	45,8	537	47,0
<i>Asumisympäristö</i>								
Taajama	61,7	87,2	75,4	86,0	88,7	89,9	880	79,9
Maaseutu	38,3	12,8	24,6	14,0	11,3	10,1	222	20,1
<i>Kotitaloustyyppi</i>								
1 henkilö	16,0	17,7	23,5	29,9	26,4	23,9	247	22,3
2 henkilöä	52,8	52,7	43,6	52,5	35,0	44,8	534	48,3
Yli 2 henkilöä	31,2	29,6	32,8	17,6	38,6	31,3	325	29,4
<i>Ammattiasema¹</i>								
Ylempi toimihenkilö	22,8	42,3	9,1	15,4	28,9	16,4	250	23,7
Alempi toimihenkilö	19,4	22,2	18,2	32,4	28,3	21,3	248	23,5
Työntekijä	45,1	21,8	66,5	45,7	25,0	49,2	438	41,5
Yrittäjä	12,6	13,8	6,2	6,4	17,8	13,1	119	11,3
<i>Työssäkäynti</i>								
Työssä	59,4	62,8	60,4	52,8	64,1	45,5	660	58,9
Ei työssä	40,6	37,2	39,6	47,2	35,9	54,5	460	41,1
<i>Koulutus</i>								
Perusaste	11,5	6,2	18,6	17,3	6,2	16,2	135	12,3
Keskiaste	62,4	49,3	71,5	62,0	36,0	48,6	620	56,7
Korkea-aste	26,1	44,6	9,9	20,7	57,9	35,2	339	31,0
Keski-ikä	48,5	46,2	43,7	52,0	38,2	45,0	45,6	
Nettotulot / kk	1 831,2 €	2 271,8 €	1 631,4 €	1 797,0 €	1 719,3 €	1 404,5 €	1 775,84 €	

¹=Vastaajan nykyinen tai viimeinen ammatti

mannes on naisia, kun muiden kolmen suuren puolueen sukupuolijakauma on melko tasaisesti jakautunut.

Perussuomalaiset näyttäisivät edustavan työväestöä huomattavasti enemmän kuin perinteiset työväenpuolueet SDP ja vasemmistoliitto. Näiden molempien puolueiden kannattajista

alle puolet on ylipäätään työelämässä mukana. Puolueiden kannattajat eivät myöskään työskentele työntekijäammateissa niin usein kuin perussuomalaisten kannattajat. Erityisesti SDP näyttää myös muihin puolueisiin nähden ikääntyvien ryhmältä. Kuvaavaa on, että SDP:n kannattajista vain alle 20 prosenttia asuu sellaisessa

kotitaloudessa, jossa on lapsia. Kaikkien muiden puolueiden kannattajien kotitalouksissa lapsia on noin joka kolmannessa.

Perinteisesti työväestön on ajateltu erottuvan muista suhteessa pääomaan. Euromääräisesti erot kannattajien tulojen välillä ovatkin huomattavia. Henkilökohtaisia nettotuloja verrattaessa perussuomalaisten ja vasemmistoliiton kannattajat erottuvat muista pienemmällä kuu-kausiansioilla. Sen sijaan kokoomuksen kannattajat ansaitsevat keskimäärin yli 400 euroa enemmän kuin keskustan kannattajat ja myös SDP:n jäsenten tulot ovat kokoomuslaisia noin 500 euroa alhaisemmat. Vihreiden keskimääräiset tulot jäävät hivenen kaikkien äänestäjien keskimääräisestä. Tätä selittää se, että vihreiden kannattajissa on huomattavan paljon opiskelijoita. Voidaankin todeta, että nuorten ja opiskelijoiden puolueina erottuvat nimenomaan vasemmistoliitto ja vihreät.

Vaalien jälkeen on keskusteltu kiivaasti ”punasinivihreästä kuplasta” (esim. Pullinen 2015). Keskustelu ei sinänsä ole uutta, vaikka esimerkiksi kokoomus on käyttänyt vuoden 2006 presidentinvaalikampanjassaan iskulausetta ”vastakkainasettelun aika on ohi”. Suomalaisessa politiikassa on lukematon määrä erilaisia toisilleen osittain vastakkaisiakin ryhmittymiä. Yksi merkittävä jakolinja on koskenut isompien kaupunkien ja maaseudun asukkaiden vastakkainasettelua. Aineistomme perusteella eri puolueet jakaantuvat selkeästi sen mukaan, minkätyyppisessä ympäristössä niiden äänestäjät asuvat.

Keskuksen ja perussuomalaisten kannattajat edustavat parhaiten maaseudun väestöä. Vihreiden ja vasemmistoliiton kannattajat tulevat taas toisesta ääripäästä eli urbaanista ympäristöstä. Molempien puolueiden kannattajista vain hieman yli 10 prosenttia asuu taajama-alueiden ulkopuolella. Kaupunkilaisuuden ohella vihreiden kannattajat eroavat verrattain korkealla koulutustasollaan ja ylemmällä ammattiasemallaan. Heistä selvästi yli puolet on suorittanut korkea-asteen tutkinnon ja työskentelee vähintään alempana toimihenkilönä. Ainoastaan kokoomuksen kannattajissa on enemmän toimihenkilöitä.

Poliittinen kanta institutionaalisella tasolla

Väestöryhmittäisen tarkastelun perusteella havaitsemme, että puolueiden kannattajat poikkeavat edelleen huomattavasti toisistaan. Tämän valossa on myös selvää, että kiinnostusta politiikkaan ei kyetä ainakaan lisäämään nykyisestä, mikäli eri puolueet koetaan samantavaisiksi. Ihmiset äänestävät sellaisia puolueita ja ehdokkaita, joiden ajatuksiin ja ideologiaan he voivat samaistua ja jotka ajavat heidän etujaan (esim. Goren 2005; Greene 2004). Siksi olisikin tärkeää, että eri puolueet erottautuisivat jatkossa toisistaan ja toisivat selkeästi esille, miten he ajavat eri väestöryhmien etuja.

Äänestäjien poliittinen kanta voidaan ymmärtää osaksi laajempaa sosiaalista verkostoa, jonka koossa pitävä voima on jaetut intressit. Tärkeimpiä henkilökohtaisiin intresseihin liittyviä taustatekijöitä ovat tunnetusti tulotaso, koulutus ja pääasiallisen toimeentulon lähde (esim. Forma 1999; Kallio 2010). Siksi ei ole sattumaa, että puolueiden kannattajien välillä kaikkein suurimmat erot löytyvät edelleen juuri koulutustason ja tulojen perusteella. Niiden perusteella ihmisille ja yhteiskuntaryhmille muodostuu toisistaan poikkeavia intressejä.

Puolueet ja niiden keskinäiset valtasuhteet ovatkin olennainen osa yhteiskunnallista verkostoa, jonka vaikutuspiiriin ulkopuolelle jää hyvin harva institutionalisoitunut ilmiö (Hass 2007, 11–16). Puolueiden jäsenet ovat vahvasti mukana erilaisessa järjestötoiminnassa ja mitä moninaisimmin keinoin julkisen sektorin päätöksenteossa (esim. Luhtakallio ym. 2014; Sundberg 2008, 79). Esimerkiksi monet vasemmistoliiton jäsenet ovat eri ammattiliittojen aktiiveja (Sundberg 2008, 79). Vastaavasti oikeistopuolueilla on vahvat kytkökset elinkeinoelämään ja työnantajapuolen edustajiin.

Järjestötoiminnan lisäksi tyyppillisimpiä vaikutuskeinoja ovat poliittiset virkanimitykset, joita tapahtuu kuntasektorilla, yliopistoissa ja yksityisissä yrityksissä. Monet poliittisiin virkanimityksiin liittyvät vakiintuneet tavat voidaan nähdä paitsi demokratian kannalta hyödyllisinä ilmiöinä, myös korruption muotoina. Lähtö-

kohtaisesti kaikki julkisen sektorin virkamiehet tulisi valita ammatillisen pätevyyden perusteella. Mikäli valinta tapahtuu kuitenkin poliittisesti, demokratian näkökulmasta tämä tarkoittaa, että poliittinen valta sekoittuu vääällä tavalla asiantuntijapohjaiseen valmistelutyöhön ja päätöksentekoon.

Virkamiesten poliittinen valinta on ongelmallista siitä näkökulmasta, että tehtävät voivat olla vakituisia, eikä viranhaltijoita voida vaihtaa vaikka puolueen parlamentaarinen valta heikkenisi olennaisesti. Tältä osin voidaan nähdä selkeä ero etenkin SDP:n ja perussuomalaisen välillä. SDP on kaikissa muissa eduskuntavaaleissa saanut yli 20 prosenttia annetuista äänistä, paitsi kerran 1960-luvulla ja kaksissa viimeisimmässä eduskuntavaaleissa. Vuoden 2015 eduskuntavaaleissa kannatus oli 16,5 prosenttia. Osa poliittista virkanimityksistä on tehty kuitenkin aikoina, jolloin puolueen kannatus on ollut lähes 25 prosenttia. Lisäksi osasta tiettyihin virkoihin kohdistuvista nimityksistä on päätetty aikana, jolloin Suomessa oli kolme suurta puoluetta. Virkanimityksissä vallitsee näin ollen tietynlainen polkuriippuvuus. Tässä mielessä SDP:n parlamentaarinen valta ei todennäköisesti vastaa sen todellista yhteiskunnallista valtaa tai sitä istuuko puolue hallituksessa vai oppositiossa.

Edellisen valossa ei ole yllättävää, että nimenomaan vihreät ja perussuomalaiset ovat molemmat aktiivisesti esittäneet eri yhteyksissä poliittisista virkanimityksistä luopumista. Esimerkiksi perussuomalaisen kannatus oli vuonna 2015 kokonaisäänimäärästä lähes 17,7 prosenttia. Vastaava osuus vuonna 2007 oli 4,1 prosenttia ja vuonna 1999 yhden prosentin verran. Vihreät saivat vuoden 1983 eduskuntavaaleissa 1,5 prosenttia äänistä. Vuonna 2015 prosenttiosuus oli 8,5. Näiden lukujen valossa voidaan olettaa nimenomaan vihreiden ja perussuomalaisen parlamentaarisen politiikan ulkopuolisen vallan olevan pienempää kuin perinteisten puolueiden, koska puolueet ovat syntyneet vasta 1980- ja 1990-luvulla.

Uusilla puolueilla on lisäksi omat intressinsä ajoin poliittisten virkanimitysten vähentämistä.

Suurin intressi nousee siitä, etteivät ne olleet osa puoluepolitiikkaa vielä 1970-luvulla, jolloin julkinen sektori politisoitui kenties enemmän kuin koskaan aiemmin.

Poliittisten voimasuhteiden tunnistaminen

Poliittisten virkanimitysten voidaan katsoa olevan ”ilkeitä ongelmia” (Sorarauta 1996), jotka kuuluvat demokratian ja meritokratian näkökulmista yhteiskuntaelämän harmaalle alueelle. Kyseessä on ilmiö, joka on verkottunut niin monelle eri yhteiskunnan osa-alueelle, että niitä on hankala ratkaista. Esimerkiksi uusinstitutionalismen teoriassa korostetaan, että juuri intressien synnyttämän polkuriippuvuuden vuoksi huonosti toimivia politiikan osia on hankala muuttaa (esim. Béland 2005; Hall 1993). Ongelman ratkaisun kannalta haasteellista on myös se, että poliittisten nimitysten tutkiminen on vaikeaa, koska emme tiedä niiden esiintymisen todellista laajuutta.

Edelleen useiden kuntien korkeimpien viranhaltijoiden tai isojen julkisen sektorin sosiaaliturvainstituutioiden johtajien virat on sidottu kunnallisvaalien tulokseen tai niistä on muulla tavoin sovittu poliittisesti (ks. Kaasalainen 2011; Wiberg 2005). Myös yliopistoissa tapahtuu jatkuvasti professorinimityksiä ja tutkimusjohtajien valintoja, jotka ovat ristiriidassa ulkopuolisten asiantuntijalausuntojen kanssa.

Pelkästään edellisten esimerkkien valossa kyse on suomalaisen yhteiskuntaan normalisoituneesta ilmiöstä, jota ei edes kyseenalaisteta julkisesti rahoitettujen virkojen ja toimien täytäntöprosessissa. Päätöksenteon tehokkuuteen tai demokraattisuuteen perustuvia perusteluja käytännölle on hankala löytää. Poliittiset nimitykset edustavat pikemmin yhteiskunnallisen korruption hiljaisesti hyväksyttyä muotoa.

Juuri alkaneen hallituskauden aikana onkin mielenkiintoista nähdä vähentyvätkö vai lisääntyvätkö poliittiset virkanimitykset, kun puolueiden keskinäinen kannatus on muuttunut erityisesti perussuomalaisen nopean nousun myötä. Viime aikoina myös vanhojen puolueiden edustajat ovat ainakin periaatteellisella tasolla vaati-

neet virkanimitysten vähentämistä.

Toisaalta periaatteet ja käytännöt kohtaavat harvoin sellaisissa asioissa, joihin liittyy selviä taloudellisia ja yhteiskunnallisia intressiristiriitoja. Tällaisia ristiriitoja voidaan tunnistaa puoluekannatuseroina väestöryhmien välillä ja yhteiskuntaelämässä monina institutionalisoituneina käytäntöinä, joista osa kestää varsin huonosti päivänvaloa.

Kirjallisuutta

- Béland, D. 2005. Ideas and social policy: an institutionalist perspective. *Social Policy & Administration* 39, 1–18.
- Borg, S. 2015. Ajaako yleisdemokratia etuamme? *Tieto & Trendit – talous ja hyvinvointikatsaus* 1/2015, 46–50.
- Forma, P. 1999. *Interests, Institutions and the Welfare State*. Stakes.
- Goren, P. 2005. Party identification and core political values. *American Journal of Political Science* 49, 882–897.
- Greene, S. 2004. Social Identity Theory and Party Identification. *Social Science Quarterly*, 85, 136–153.
- Hall, P. 1993. Policy paradigms, social learning, and the state: the case of economic policymaking in Britain. *Comparative Politics* 25, 275–96.
- Kaasalainen, S. 2011. *Virkanimitysruletti*. WSOY.
- Kallio J. 2010. Hyvinvointipalvelujärjestelmän muutos ja suomalaisten mielipiteet 1996–2006. Helsinki: Kela.
- Kangas, O. 1986. *Luokkaintressit ja hyvinvointivaltio*. Helsingin kaupparkeakoulu.
- Koivula, A., Räsänen, P. ja Sarpila, O. 2015. *Suomi 2014 – kulutus ja elämäntapa: Tutkimuslause ja aineistojen 1999–2014 vertailua*. University of Turku / Department of Social Research.
- Luhtakallio, E., Salmenniemi, S. & Ylä-Anttila, T. 2014. ”Poliittinen osallistuminen.” Teoksessa *Johdatus sosiologian perusteisiin*, toim. Erola, J. & Räsänen, P. Gaudeamus, 210–225.
- Mickelsson, R. 2007. *Suomen puolueet. Historia, muutos ja nykypäivä*. Vastapaino.
- Pullinen, J. 2015. Helsingin punasinivihreä kupla, tästä siinä on kyse. *Nyt-liitteen* kolumni. <http://nyt.fi/a1305948147996>. Luettu 27.5.2015
- Sorarauta, M. 1996. *Kohti epäselvyyksien hallintaa*. Tulevaisuuden tutkimuksen seura, Gummerus.
- Sundberg, J. 2008. ”Puolueiden organisaatiot ja suhteet etujärjestöihin.” Teoksessa *Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä*, toim. Paloheimo, H. & Raunio, T. WSOY, 61–83.
- Wiberg, M. 2005. *Valta kunnassa*. Kunnallisan kehittämissäätiö.

Kirjoittajat työskentelevät Turun yliopistossa. Koivula on talous sosiologian tohtorikoulutettava, Räsänen professori ja Saarinen yliopisto-opettaja.

LUONNONFILOSOFIAN SEURAN SYKSYN OHJELMAA

Esitelmätilaisuudet pidetään Tieteiden talossa, 18.15–20.00. Poikkeuksena on teemailta 10.11. (klo 16.15 alkaen).

- 29.9.** LL Jyrki Tyrkkö ja Antti Miettinen, Epigeneetiikka.
- 13.10.** FT Juha Samela, Tietokonehallinnus fyysisen työvälteenä.
- 27.10.** Prof. Kaarle Kurki-Suonio, Hahmottamisen dynamiikka empiirisen tieteen metodin perustana.
- 10.11.** Teemailta 16.15–20.00: Yleinen suhteellisuusteoria 100 vuotta, Prof. Tapio Markkanen (Tähtitiede yleisen suhteellisuusteorian synnyn aikaan), Dos. Hannu Kurki-Suonio (Yleisen suhteellisuusteorian synty ja sisältö), TKT Tuomo Suntola (Suhteellisuusteoria ja ekvivalenssiperiaate suhteellisuusteorian perustana).
- 24.11.** FT Matti Huttunen, musiikin ja luonnontieteiden kytkennöistä.

TIETEESSÄ TAPAHTUU -FOORUMI: MITÄ MITTAAT, SITÄ SAAT?

Tieteiden talo **20.10.** klo 9.30–12.00

Tieteessä tapahtuu -foorumi on TSV-yhteisön eli TSV:n ja sen yhteydessä toimivien asiantuntijaalient eli Julkaisufoorumin, Tiedeakatemiai neuvottelukunnan, Tutkimuseettisen neuvottelukunnan sekä Tiedonjulkistamisen neuvottelukunnan (TJNK) yhteinen keskustelutarja. Foorumi tarjoaa puolueettoman ja asiantuntevan alustan tiedepoliittiselle ajankohtaiskeskustelulle. Ensimmäinen foorumi järjestettiin 31.3.2015. Tällöin aiheena oli tutkijan arviointi ja palkitseminen.

Syksyn foorumissa kysytään ja keskustellaan tutkimuksen yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta, sen tärkeydestä, palkitsevuudesta ja arvioinnin haasteista. Tutkimukselta haetaan selkeää yhteiskunnallista näkyvyyttä ja vaikuttavuutta. Tutkimusjärjestelmä on muuttunut strategisemmaksi ja tutkimuksen odotetaan tarjoavan ratkaisuja yhteiskunnan haasteisiin ja päätöksenteon pohjaksi. Samanaikaisesti keskustellaan, miten yhteiskunnallista vaikuttavuutta tulisi arvioida ja miten tulisi palkita tutkimusinstituutioita ja yksittäistä tutkijaa yhteiskunnallisesta aktiivisuudesta.

Lisätietoja: <http://www.tieteessatapahtuu.fi/foorumi/>